

ցաւ Ստեփանոս Ռոշքեան Վարդապետի Բաւարանին վրայ, օժտուած այն առաւելութեամբ որ կըցած էր շահագործել ընտիր ձեռագիրներ որոնք յետոյ գծախառնար կորսուած են: Սակայն ի լրոյ միայն ծանօթ եղած է ան Մխիթար Աբբաջօր որ արդէն միաժամանակ կը յօրինէր իր Հայկազեան Բաւարանը: Ըսաւ, թէ բնագիրը կը պահուի Վիեննայի Մխիթարեանց քով և օրինակ մ'ալ Վիեննայի մխիթարեանց Մատենադարանին մէջ:

Ծանրացաւ Բաւարաններու Բաւարան Հայկազեանի վրայ որ աւելի ճոխ և ընդարձակ լոյս պիտի տեսներ, 6 հատորներու մէջ ամփոփուած, եթէ Բարերար Յակոբ Իֆէնտի Չէլէպի Տիւղեան պայմաններով չսահմանափակէր գործին կատարելութիւնը: Օտար լեզուի համապատասխաններու մէջ պիտի ունենար ֆրանսերէն և իտալերէն եղբներն ալ, և վկայութիւններն ալ թուով աւելի առատ պիտի ըլլային. ու եթէ այսօր պահուած են յոյն, լատին, ասորի կամ եբրայական համապատասխանները և բաւական առատ վկայութիւններ նախնեաց ձեռագիրներէն, ան ալ կը պարտի հայ բանասիրութիւնը եռանդուն և կորովի Հայր Մկրտիչ Աբգերեանի՝ որ նամակով պաշտպանած է Հայկազեանի անթերի կատարելութեան դատը Բարերարին դէմ, որ կ'ուզէր շատ համառօտ, առանց գիտական հանգամանք տալու անցնել չափաւոր գումար յատկացուցած ըլլալուն համար:

Հայկազեանը, գարագլուխ մը բացաւ, ըսաւ ձն, մեր հայ լեզուի պատմութեան մէջ, անով ազաւաղումի և կորուստի վտանգը վերջնականապէս փարատեցաւ: Ու այսօր Հայկազեանը և զայն յօրինող քրտնաջան ձեռքերը՝ ուրիշ բան չեն պահանջեր հայ ժողովուրդէն, որ ուրիշ սահմաններու մէջ իր հայրենիքը կու լայ, բայց եթէ փարում հայրենի լեզուի ամուր պարիսպներուն, անվտանգ պահելու համար ազգային ինք-

նուրոյն նկարագիրը օտար միջավայրի ընկուզող ազդեցութեան տակ: Բաւ է որ այս սէրն ու ներշնչումը արծարծուն փնայ, հայ ազգը միշտ պիտի ապրի իր նախնիքներու ոգիով: Հ. Սահակ. Վ. Ի բանաստեղծութիւնը, արտասանուած իր բնատուր կորովի շեշտով, մեծ տպաւորութիւն թողուց հրաւիրեալներու վրայ:

Գեղարուեստական բաժինը որ ներդաշնակօրէն կ'ընդմիջէր բանաստեղծութիւնները, կը կառավարուէր երաժշտապետ Պր. Գուրգէն Մ. Ալեմշահէ: Օր. Ասողիկ Առաքելեան երգեց իր հնչուն և անոյշ ձայնով «Չմեռն անցաւ» Ա. Մանուկեանի, և «Սեւ կաքաւիկ» Ռ. Մէլիքեանի: Պր. Մարիկեան «Կռուկ» կոմիտաս վարդապետէն, և «Սիրելիս» Գ. Ալեմշահէն: Վարժարանիս խմբերգը իբրեւ բացում երգեց «Չարթիր աշխարհ» և «Ով մեծապահ» կոմ. Վ. Ի, և իբրեւ փակում «Պէտքուն Աւարայրի» և «Հազար կուրծքեր» քայլերգը՝ եղանակուած երկուքն ալ նոյնինքն կառավարիչէն:

Միջանկեալ արտասանութիւններ կատարեցին աշակերտներէն ոմանք շատ կորովի և զգայուն շեշտով. Ստեփան Պօղոսեան արտասանեց Հ. Գարբիէլ Աւետիքեանի «Բոցաշունչ վիշապաց»ը ցոյց տալու համար հանգիստականներու թէ լեզուադէտ Աւետիքեանը բանաստեղծ ալ է. Ա. Գարամեան Ս. Նազարեանցի «Մայրենի լեզուն». Մուրատ Նօտարեան Եղիշէ արք. Դուրեանի «Օշականը» և Գէորգ Գեորգեան «Յանը» Գ. Վարուժանի ջերմ ծափեր խլելով:

Հայկազեանի երկու հսկայ հատորները հանդէսէն վերջ Վարժարանիս հիւրասրահին մէջ առարկայ դարձած էին մեծ գնահատանքի, իր նիւթական խոշոր ծաւալովը և տպագրութեան խնամոտ յաջողութեամբը հիացմունք ազդելով: Գրասէրն ու ժողովուրդը խանդավառօրէն կը թերթատէր անոր էջերը:

Հ. Մ. Ճ.

ՀԱՆԴԻՍԱԽՈՐ ՆԱԽԱԿԱՏԻՔ

ՄԻԻԹԱՐԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՌԱՋԻՆ ՏՈՂԱՇԱՐ ՄԵՔԵՆԱՅԻՆ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԱՄԵՐԻԿԱԶԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻ ԿՈՂՄԷՆ

1936ի Օգոստոսին Մուրատ-Ռափայէլեան վարժարաններու Առաջին դարադարձի յոբելինական շքեղ հանդէսներէն յետոյ, երբ յաջորդ տարին նման մեծաշուք տօներ կը կատարուէին Փարիզի Մուրատեան վարժարանին մէջ մասնակցութեամբ Հայ գաղութին, Ֆրանսական Ակադեմիային եւ Փարիզի Քաղաքապետութեան, ճիշտ նոյն տոնին, 1937ի Յունիսին, մեր Ամերիկահայ եղբայրներն ալ ժողովրդական մեծ ցոյց մը կը կատարէին Միւսիքարեան Միաբանութեան հանդէպ՝ յիշեալ կրթական բարձր Հաստատութեանց հարիւրամեակին առիթով:

Տիար ՄԱՂԱՔ ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ եւ Տիար ՀՐԱՉ ԵՐՈՒԱՆԻ ծրագրած էին ՏՈՂԱՇԱՐ մեքենայ մը նուիրել Միւսիքարեան մեր մամուլին. եւ արդէն հրապարակ կը նետէին խանդավառ կոչ մը ՀԱՅ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ, հանգանակութիւն մը բանալով Ամերիկահայութեան մէջ՝ հասնելու համար իրենց նպատակին: Ահա այդ կոչը իր բովանդակութեամբ.

«Դարաւոր Հիմնարկութեան մը անունով խօսք մը պիտի ուղղենք ձեզի:

Մխիթարեանն է այդ Հիմնարկութիւնը, որուն ժայռանման հիմքը դրաւ Մեծն Մխիթարը եւ որուն լուսաստիւղ զործը շարունակեցին եւ իր փառքի դազաթնակէտին հասցուցին Բաղրատունիներ, Հիւրմիւզներ, Այտրեաններ, Ալիշաններ եւ ամբողջ փառալոյս հոյլ մը մտաւորական ժիր մշակներու:

Իր գոյութեան առաջին օրէն Մխիթարեանը նշանակեց մոլեռանդ նուիրում Հայ Մշակոյթին, անոր բոլոր մարդերուն մէջ, նշանակեց անայլալ պաշտամունք՝ պատմական Հայկականութեան եւ վերածնունդ Հայկականութեան:

Այդպէս է որ Մխիթարեանը եղաւ անխոնջ պրպտողն ու պահապան հրեշտակ մեր պատմութեան եւ պատմութենէն սուսնդ ձգուած բոլոր թանկագին արժէքներուն:

Այդպէս է որ Մխիթարեանը Ալիշանեան դիւցազնաշունչ թրթռացումով մեզի բերաւ Հայկական Վերածնունդի երգը:

Դժուար թէ հայ հայրենասիրութիւնը գտած է աւելի դերզգայուն լարեր, քան անոնք որ Մխիթարեան Ալիշանի եւ Մխիթարեան շունչով դաստիարակուած եւ ներշնչուած Մկրտիչ Պէշիկթաշեաններու քնարը կը զարդարէին:

Անսահման եղած է զաշտը Մխիթարեան աշխատանքին. զայն գտած ենք այնքան խանդավառ ու բեղուն պատմական, բանասիրական, դրական, լեզուական, քերթողական եւ գիտական ուսումնասիրութիւններու եւ ստեղծագործութիւններու մէջ, որքան կրթական դաշտին մէջ: Ս. Ղազարու Վանքը

ԲԱԶՄԱՎԷՊ ՀՈԿՏ. ԴԵԿՏ. 1938

դարձած է անխոցելի ամրոց մը, որուն պաշտպանութեան տակ նուիրական մասունքի պէս կը պահուին հայ հին եւ նոր մտքի բոլոր արտադրութիւնները:

Միւլթարեանը այդ անգնահատելի ծառայութեամբ արդէն ապահոված է այս ժողովուրդին անմեռ երախտագիտութիւնը:

Մեր երախտագիտութեան պարտքը նուազ է՝ Միւլթարեան կրթական դործին հանդէպ. Մուրատ-Ռափայէլեանը Վենետիկի մէջ, ամբողջ դար մը այս ժողովուրդին նուիրած է սերունդներ, որ հայ դրականութեան, քերթողութեան եւ գեղարուեստի հորիզոնին վրայ փայլած են պայծառ աստղերու նման:

Կրթական այդ դործը Միւլթարեանը այսօր ալ կը շարունակէ Վենետիկէն դուրս Բարիդի, Սիւրիոյ, Պաղեստինի եւ Եգիպտոսի մէջ, հայ նոր սերունդին տալով տոհմաշունչ լուրջ դաստիարակութիւն մը:

Միւլթարեանը այս տարի տօնեց իր կրթական դործին հարիւրամեակը: Ինչ պատեհ առիթ որ Ամերիկահայութիւնը երախտագիտութեան փոքր ցոյց մը կատարէ Մեծն Միւլթարի Տան բազմազան եւ վիթխարի ծառայութիւններուն:

Այդ զգացումով կազմած ենք այս Յանձնախումբը եւ կ'առաջադրենք Ամերիկահայութեան անունով տողաշար մեքենայ մը նուիրել Ս. Ղազարու տպարանին, որ մինչեւ այսօր զրկուած է այդ մեքենային առաւելութենէն: «Բագմավէպ»ը եւ այնքան հատորները որ տարուէ տարի լոյս կը տեսնեն այդ տպարանին մէջ, ձեռքով կը շարունակեն, — տաժանադին աշխատանք՝ մեքենականութեան եւ արագութեան այս դարաշրջանին մէջ:

Միւլթարեանը հպարտ եղած է միշտ, իր ո՛չ մէկ պէտքերն համար դիմած է հանրութեան: Ամերիկահայութիւնը առաջին անգամ է որ իր փոքր նուէրը պիտի ընէ այդ բազմերախտ Հիմնարկութեան:

Այսօրուրնէ բացուած կը յայտարարենք հանդանակութիւնը, այն լաւատես վստահութեամբ թէ լիակատար յաջողութեամբ պիտի պսակուի, ժողովրդական լայն համակրանքի եւ ամենակարճ ժամանակի մէջ:

Որքան շատ անուններ այս ժողովրդական հանդանակութեան մէջ, այնքան պիտի շնորհակալուինք Միւլթարեանի ժողովուրդի գիտակցութիւնը՝ այդ բազմաշխատ եւ բազմարդիւն Հաստատութեան մասին:

Տարուան մը ընթացքին արդէն հաւաքուած էր շուրջ 5000 տոլարի գումար մը. եւ անով գնուած ՏՈՂԱՇԱՐԸ Ս. Ղազար կը դրկուէր: Եւ իբօք 1938ի Օգոստոսին ՏՈՂԱՇԱՐԸ վեներիկ հասած էր, գեղեցիկ մեքենայ, օժտուած վերջին կատարելութիւններով, իր տեսակին մէջ երբորդը ամբողջ Իտալիոյ մէջ: Օրինական ձեւակերպութիւններու պատմաւառ հազիւ Հոկտեմբերին կարելի եղաւ փոխադրել գայն Ս. Ղազար:

* * *

1938 Նոյեմբեր 13ը պատմական քուական մը կը բանայ Ս. Ղազարու մեր Մամուլի տարեգրութեանց մէջ: Այդ օրը արտաքին կարգի փայլ մը ստացած էր մեր Տպարանը դրօշագարդ, ուր հաւաքուած էին Միաբանութեանս բոլոր Հայրերն ու աշակերտութիւնը, Մուրատ-Ռափայէլեանի Տեսչութիւնն եւ Ուսուցիչները եւ բարձրագոյն դասի սաները եւ Տպարանիս աշխատաւոր մարմինը՝ հայ եւ իտալացի:

Ամերիկահայ մեր բարեկամներու նուիրած Տողաշար մեքենային բացումն էր որ կը կատարէինք՝ Միւլթարեան ձեմարանիս տարեկան բացման հետ:

Ուխտիս Ընդհ. Աբբահայրը Գերայ. Սրապիոն վ. Ուլուխոնեան կտրելով մետաքսէ երիզը որու ետեւ գետնուած էր յատուկ սենեկի մէջ Տողաշարը՝ կ'օրհնէր գայն համառօտ արարողութեամբ մը, մինչ անդիէն բոլոր Հայրերն ու Աշակերտութիւնը կ'երգէին Հայ Գրի հրաշալի ծնունդն եւ Հայ Եկեղեցւոյ ու Հայ ազգին պայծառութիւնն ոգեկոչող շարականը Ս. Թարգմանչաց:

« Որք զարգարեցին... Հաստատեցին յերկրի ըզգիւր կենդանի
Հաստատեցին զաթոռ սրբոյն Գրիգորի թարգմանութեամբ նշանադրութեան...
Պայծառացան եկեղեցիք Հայաստանեայց ի ձեռն սրբոյն Սահակայ
... որով լուսաւորեցան ազգ որդւոց Թորգոմայ... »

Բացման խօսքէն յետոյ գոր արտասանեց Ուխտիս Ընդհ. Աբբահայրը, խօսեցաւ վ. Հ. Վարդան վ. Հացունի, վերջիշելով հին դանդաղ մեքենային միջոցով մեր Միւլթարեան Հայրերու տուած այնքան բեղուն ու բազմապիսի գրականութիւնը ի նպաստ Հայ ազգին լուսաւորութեան, եւ նոր մեքենան նմանցնելով մեր գաւառի երբեմնի կամնասայլին՝ ըսաւ քէ՛ ինչպէս ան անդադար որայ կ'ուզէր ու կը լափէր կամնելու, այսպէս ալ սա գիր ու գրականութիւն կ'ուզէ. հարկ է որ նոր սերունդը լարուի նոր եռանդով նիւթ հասցնելու անոր անյագ բերնին:

Ապա Տպարանին տեսուչը՝ Հ. Տիմոթէոս վ. Տէր Կիւլեան շնորհակալութիւն յայտնեց մեր Ամերիկահայ Բարեկամներուն, եւ Պրն. Մ. Պէրպէրեանի եւ Պրն. Հ. Երուանդի երախտաւոր անուններուն քով յիշեց՝ անունները Ուխտիս Ընդհ. Աբբահօր եւ Մուրատեան վարժարանի Տեսուչ Հ. Սահակ վ. Տէր Մովսէսեանի, որոնք կարեւոր դեր մը կատարած էին տողաշարի նուիրատուութեան մէջ:

Օրուան պատգամը քողուած էր Բագմավէպի Խմբագրապետին՝ որ երբ առաջին քառն արտասանեց, պահ մը կանգ առաւ. եւ Աբբահօր ալեհարկին վրայ՝ մեքենավարը շարեց ու ձուլեց «Երախտագիտութիւն»ը. ապա շարունակուեցաւ: Յաջորդեց Հ. Միքայէլ Յովհաննէսեանի քերթուածը աշխարհաբար, եւ գրաբար մը՝ գոր արտասանեց վանական աշակերտ մը. հուսկ Տպարանիս տպագրիչ Պրն. Իգնատիոս Տէր Աստուածատուրեանի շնորհաւորականը:

Տպարանի վարչութիւնը պատուեց հանդիսականները փոփոխութիւններով եւ անուշներով: Բոլորն ալ երախտագիտութեամբ յիշեցին ու բարեմաղթութիւններ ըրին մեր ազնիւ Բարեկամներուն՝ Մ. Պէրպէրեանի եւ Հ. Երուանդի հասցէին, եւ անոնց բարոյապէս ու նիւթապէս աջակցողներուն, պատուակալ նախագահ՝ Արշակ Գարակէօգեանի եւ գանձապահ՝ Յարութիւն Կ. Կիւլպէնկեանի և յատկապէս ՊՊ. Հայկազուն Քիրբէնեանի, Աստղիկ Տէվէնեանի, Խոսրով Էլմասեանի, Լեւոն Պապանեանի, Նազարէր Կիւմիշկէրտեանի, Միքայէլ Գաբրիէլեանի, Ճօրն Քէլէշեանի, Հէրի Ուլուխոնեանի, Կարապետ Ղազարսեանի, Վահէ Հայկի, Հէրի Պէրպէրեանի, Առաքել Նազրեանի, եւ բոլոր անոնց որ իրենց մեծ ու փոքր լուսման ընծայեցին քանկագին նուէրին համար:

Խորին եւ անմոռաց շնորհակալութիւն ամենուն:

Խմբ.

Մեծարգոյ և վերապատուելի Հայրեր
և սիրելի աշակերտներ

Այս հանդիսական րոպէին, մինչ հաւաքուած ենք կատարելու բացումը Տողաշար մեքենային, առաջին մտածութիւնս, երախտագիտութեան եւ համակրանքի ըզգացումներս՝ կ'ուզեմ Ամերիկայի մեր հայրենակից սիրելի բարեկամներուն Պարոն Մաղաք Պէրպէրեանի եւ Պրն. Հրաչ Երուանդի, որ այնքան անձնուէր եւ ազնուական մտածումով դուրս անցան եւ կազմակերպեցին Միութեան Տպարանի նուիրուելիք Տողաշար մեքենային հանգանակութեան գործը:

Խորին շնորհակալութիւններ նաեւ անոնց, որ սիրալոյս մասնակցեցան բացումը հանգանակութեան՝ ցոյց տալով իրենց գնահատութիւնը եւ համակրութիւնը հանդէպ բազմերախտ Միութեան, որ շատ երկար տարիներ զբաղեցնելու երկասիրութիւններով եւ դաստիարակութեամբ եղած է ազգին անդուգական Ռահմիւրան:

Քայլ առ քայլ հետեւեցայ մեր ազնիւ բարեկամներու տարած աշխատութեան՝ որ առանց տքնութեան եւ զոհաբերութեան չեղաւ: Անոնք դտան իրենց առջեւ երբեմն անտարբերներ, մշակոյթէ դուրի անհատներ, սակայն Պարոն Մաղաք եւ Հրաչ հաւատք ունէին իրենց ձեռնարկին օգտակարութեան, հաւատք ունէին անոր ազնուականութեան եւ սրբութեան, եւ այդ հաւատքը ուժ տուաւ իրենց վերջնական յաղթանակը տանելու: « Ես եւ Հրաչ, կը գրէր Պրն. Մաղաք, գօտեպինդ փարած ենք ձեռնարկին մինչեւ դուրս հանենք... Դժուարութիւններ շատ կան, բայց յուսահատելու միտք չունինք...: Տակաւին շատ ճամբայ ունինք կտրելիք եւ որոշած ենք առանց յոգնելու շարունակել մեր ուղին մինչեւ հասնինք մեր նպատակակէտը »:

Կենանքի եւ գործելու մէջ եփուկ եւ փորձ մարդիկ, հակառակ բազմաթիւ խոչընդ-

ոտներու հասան իրենց ուխտած նպատակին: 1937 մայիս 22-ին երեւան ելաւ առաջին կոչը ուղղուած ամերիկահայ Հասարակութեան. տարի մը վերջը արդէն իսկ գործը իր վախճանին հասած էր: Գործ մը որքան դժուարութեամբ եւ տառապանքով յաջողի, նոյնքան աւելի արժէքաւոր ու սիրելի կ'ըլլայ եւ մեզի համար այնքան թանկագին:

Վերապատուելի Հայրեր եւ սիրելի Աշակերտներ:

Այս օրուան հանդիսին նշանակութիւնը, Տողաշար մեքենային փառաբանութիւնը եւ Ամերիկահայութեան ուղղուած մեր պատգամը կը թողում պաշտօնական բանաստեղծութեան եւ բանաստեղծներուն: Կը փափաքեմ միայն դձեղ յորդորելու որպէս զի արծարծէք ձեր հոգւոյն մէջ այն կրակը որով տոչորեցան մեծագոյն Միութեաններ, որպէս զի նոր թափով լծուիք գրաւորական աշխատութիւններու՝ իջնելով գիտութեան դաշտը որ այնքան բերրի է եւ տաք եւ բեղմնաւոր, լիաբուռն ցանէք իմաստութեան լայնարաց ակօսներուն մէջ կենանքի սերմը, վստահ ըլլալով որ առատ հունձք պիտի ունենաք մերձաւոր ապագային: Վանքը լուութեան սրբաբանն է ուր կարելի է գեղեցիկ եւ օգտակար խոկումներ յղանալ, ուր կարելի է անչիջանելի ճրագի պէս տակաւ առ տակաւ սպառիլ՝ լուսաւորելու համար ուրիշները:

Միութեան Տպարանը ապրած է իր փառքի օրերը եւ իր բազմահազար հրատարակութիւններով եղած է ճշմարիտ լուսատու ջահ մը համօրէն Ազգութեան:

Մամուլը, այսօր ամէն աշխարհի մէջ, առաջնակարգ ուժն է գաղափարականութեան եւ տարածիչը վարդապետութիւններու, միակ գէնքը որով կրնանք մենք ալ պաշտպանել, ճանչցնել եւ կենդանացնել մեր ազգային սրբութիւնները, և դոյն ու ձեւ հագցնել մեր անցեալ պատմութեան:

Մամուլը եւ Դաստիարակութիւնը Միութեան գործունէութեան երկուք ու կէս դարու նախընտրած գործիքն եղած է, Հայ Ազգին ծառայելու լաւագոյն միջոցը:

Մամուլը կերպով մը լրացուցած է մեր Դաստիարակութեան գործը:

Ամերիկահայութիւնը գերազանցապէս գործնական ժողովուրդ, գեղեցիկ գաղա-

փարն ունեցաւ նուիրելու Միութեան Տպարանին մեքենայ մը՝ որ կարենայ զոյգ ընթանալ արդի կենանքին պահանջներուն հետ:

Այս նուէրը պիտի մնայ Ովկիանոսին ափերէն անդին ապրող մեր Հայ Եղբայրներուն հայրենասէր սրտին եւ հոգւոյն՝ գեղեցիկ եւ յաւերժական յիշատակը:

(ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ «ԲԱԶՄԱՎԷՊ»Ի ԽՄԲԱԳՐԱՊԵՏԻՆ)

Գերապայծառ Տէր, Մեծ. և վեր. Հայրեր
և սիրելի սաներ,

Երախտագիտութիւն... ահա սրբազան բառն ու պատգամը զոր Անդրադանտեան ափերու ազնուասիրտ Հայութեան նուէրը տողաշար մեքենան առաջին անգամ պաշտօնապէս կը գրուի ու կը ձուլէ այս հանդիսաւոր պահուն՝ Միաբանութեանս Ընդհանրական Արքայի հրամանին վրայ:

Կ'ուզենք որ մեր առաջին բառն ու պատգամն ըլլայ այդ երախտագիտութիւնը հանդէպ երկու սիրելի եւ ազգասէր հոգիներու՝ Տիար Մաղաք Պէրպէրեանի եւ Տիար Հրաչ Երուանդի, որոնք այնքան ազնուօրէն ծրարեցին եւ այնքան սիրով եւ ուժգնութեամբ կոչ ըրին Ամերիկահայ մեր պանդուխտ եղբայրներուն. եւ այդ նուիրական կոչին վրայ հարիւրաւոր եւ հաղարաւոր հայ սրտեր մէկ սիրով, մէկ խանդով ողբերգեցան եւ քովէ քով բերին իրենց նուէրները: Այդ համախումբ ուժերու փոքրիկ սէնթերն էին որ միացած բարեկեցան, և 5000 տոլարի պատկանելի գումարով դնուեցաւ այս տողաշար մեքենան, ու ովկեններ կտրած հասաւ Մ. Ղազար, Ամերիկահայութեան նուէր՝ Միութեան Մամուլին:

Անձանօթ չէ թէ ի՞նչ առիթով ծնունդ առաւ այդ նուիրատուութեան գաղափարը եւ ի՞նչպէս իրագործուեցաւ:

Մուրատ - Ռափայէլեան վարժարաններու հարիւրամեակն էր, որ իր նուիրական բնոյթին մէջ համազգային ձեւ ու շարժում ստանալով եւ դէպ ի Միութարայ

տունը դարձնելով ուշադրութիւնը ամբողջ Հայութեան՝ արթնցուց անոր սրտին մէջ ամէնէն խոր եւ ամէնէն զգայուն ըզգացումներ որոնք արտայայտուեցան շատ մը ձեւերով եւ հեռաւոր աշխարհներէ թեւեր առած թռան հասան Ս. Ղազար:

Այդ հարիւրամեակին մէջ նշանակելի նրբահայեցութեամբ ազգը տեսաւ ու նկատեց պարծանքով Լուսանորդն Միութարի տիպարն ու գործը. Հայ գրի, Հայ Մշակոյթի համար անոր տարած պայքարն ու յաղթանակները, որոնցմով լոյսի եկան մեր ոսկեղէն եւ արծաթի դարերու բոլոր փառքերն ու ծովացած հարստութիւնները, Հայ բարբառը՝ կրկին Հայկազեաններով, Զամբէան - Աւետիքեան - Բաղրատունեան քերականութիւններով, Բաղրատունեան - Հիւրմիւղեան հրաշակերտ թարգմանութիւններով, Հայ Պատմութիւնը՝ Զամբէանի անմահ եռահատորով, Հնախօսութիւնը՝ Ինճիճեանով, Տեղագրութիւնները՝ Ներսէսեանով ու Ալիշանով. եւ դեռ Աւերեաններու եւ Աւետիքեաններու կոթողները ի պարծանս եկեղեցւոյ: Ու անոնց հետ մէկտեղ յարուստիւնը մեր Նախնեաց գործերու երկար եւ պատկառելի շարքին՝ որ լոյս տեսաւ այս տպարանէն քրտինքով եւ զոհողութեամբ, եւ այդ ամէնը ջահ պէս փայլեցան ու ողորկեցին Հայ աշխարհն ու Հայ ազգը ամբողջ: Հայ Վերածնունդն իրագործուած էր, շքեղ եւ փառաւոր. Սահակ - Մեսրոպ կենդանացած էին յան-

Մեծարգոյ և վերապատուելի Հայրեր
և սիրելի աշակերտներ

Այս հանդիսական րոպէին, մինչ հաւաքուած ենք կատարելու բացումը Տողաշար մեքենային, առաջին մտածութիւնս, երախտագիտութեան եւ համակրանքի ըզգացումներս՝ կ'ուզեմ Ամերիկայի մեր հայրենակից սիրելի բարեկամներուն Պարոն Մաղաք Պէրպէրեանի եւ Պրն. Հրաչ Երուանդի, որ այնքան անձնուէր եւ ազնուական մտածումով դուրս անցան եւ կազմակերպեցին Միութեան Տպարանի նուիրուելիք Տողաշար մեքենային հանգանակութեան գործը:

Խորին շնորհակալութիւններ նաեւ անոնց, որ սիրալոյս մասնակցեցան բացումը հանգանակութեան՝ ցոյց տալով իրենց գնահատութիւնը եւ համակրութիւնը հանդէպ բազմերախտ Միութեան, որ շատ երկար տարիներ զբաղեցնելու երկասիրութիւններով եւ դաստիարակութեամբ եղած է ազգին անդուգական Ռահփիրան:

Քայլ առ քայլ հետեւեցայ մեր ազնիւ բարեկամներու տարած աշխատութեան՝ որ առանց տքնութեան եւ զոհաբերութեան չեղաւ: Անոնք դտան իրենց առջեւ երբեմն անտարբերներ, մշակոյթէ դուրի անհատներ, սակայն Պարոն Մաղաք եւ Հրաչ հաւատք ունէին իրենց ձեռնարկին օգտակարութեան, հաւատք ունէին անոր ազնուականութեան եւ սրբութեան, եւ այդ հաւատքը ուժ տուաւ իրենց վերջնական յաղթանակը տանելու: « Ես եւ Հրաչ, կը գրէր Պրն. Մաղաք, գօտեպինդ փարած ենք ձեռնարկին մինչեւ դուրս հանենք... Դժուարութիւններ շատ կան, բայց յուսահատելու միտք չունինք...: Տակաւին շատ ճամբայ ունինք կտրելիք եւ որոշած ենք առանց յոգնելու շարունակել մեր ուղին մինչեւ հասնինք մեր նպատակակէտը »:

Կենանքի եւ գործելու մէջ եփուկ եւ փորձ մարդիկ, հակառակ բազմաթիւ խոչընդ-

ոտներու հասան իրենց ուխտած նպատակին: 1937 մայիս 22-ին երեւան ելաւ առաջին կոչը ուղղուած ամերիկահայ Հասարակութեան տարի մը վերջը արդէն իսկ գործը իր վախճանին հասած էր: Գործ մը որքան դժուարութեամբ եւ տառապանքով յաջողի, նոյնքան աւելի արժէքաւոր ու սիրելի կ'ըլլայ եւ մեզի համար այնքան թանկագին:

Վերապատուելի Հայրեր եւ սիրելի Աշակերտներ:

Այս օրուան հանդիսին նշանակութիւնը, Տողաշար մեքենային փառաբանութիւնը եւ Ամերիկահայութեան ուղղուած մեր պատգամը կը թողում պաշտօնական բանաստեղծութեան եւ բանաստեղծներուն: Կը փափաքեմ միայն դձեղ յորդորելու որպէս զի արծարծէք ձեր հոգւոյն մէջ այն կրակը որով տոչորեցան մեծագոյն Միութեաններ, որպէս զի նոր թափով լծուիք գրաւորական աշխատութիւններու՝ իջնելով գիտութեան դաշտը որ այնքան բերրի է եւ տաք եւ բեղմնաւոր, լիաբուռն ցանէք իմաստութեան լայնարաց ակօսներուն մէջ կենանքի սերմը, վստահ ըլլալով որ առատ հունձք պիտի ունենաք մերձաւոր ապագային: Վանքը լուութեան սրբաբանն է ուր կարելի է գեղեցիկ եւ օգտակար խոկումներ յղանալ, ուր կարելի է անչիջանելի ճրագի պէս տակաւ առ տակաւ սպառել՝ լուսաւորելու համար ուրիշները:

Միութեան Տպարանը ապրած է իր փառքի օրերը եւ իր բազմահազար հրատարակութիւններով եղած է ճշմարիտ լուսատու ջահ մը համօրէն Ազգութեան:

Մամուլը, այսօր ամէն աշխարհի մէջ, առաջնակարգ ուժն է գաղափարականութեան եւ տարածիչը վարդապետութիւններու, միակ գէնքը որով կրնանք մենք ալ պաշտպանել, ճանչցնել եւ կենդանացնել մեր ազգային սրբութիւնները, և գոյն ու ձեւ հազցնել մեր անցեալ պատմութեան:

Մամուլը եւ Դաստիարակութիւնը Մը-խիթարեան գործունէութեան երկուք ու կէս դարու նախընտրած գործիքն եղած է, Հայ Ազգին ծառայելու լաւագոյն միջոցը:

Մամուլը կերպով մը լրացուցած է մեր Դաստիարակութեան գործը:

Ամերիկահայութիւնը գերազանցապէս գործնական ժողովուրդ, գեղեցիկ գաղա-

փարն ունեցաւ նուիրելու Միութեան Տպարանին մեքենայ մը՝ որ կարենայ զոյգ ընթանալ արդի կենանքին պահանջներուն հետ:

Այս նուէրը պիտի մնայ Ովկիանոսին ափերէն անդին ապրող մեր Հայ Եղբայրներուն հայրենասէր սրտին եւ հոգւոյն՝ գեղեցիկ եւ յաւերժական յիշատակը:

(ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ «ԲԱԶՄԱՎԷՊ»Ի ԽՄԲԱԳՐԱՊԵՏԻՆ)

Գերապայծառ Տէր, Մեծ. և վեր. Հայրեր
և սիրելի սաներ,

Երախտագիտութիւն... ահա սրբազան բառն ու պատգամը զոր Անդրադանտեան ափերու ազնուասիրտ Հայութեան նուէրը տողաշար մեքենան առաջին անգամ պաշտօնապէս կը գրուի մէջ ու կը ձուլէ այս հանդիսաւոր պահուն՝ Միաբանութեանս Ընդհանրական Արքայի հրամանին վրայ:

Կ'ուզենք որ մեր առաջին բառն ու պատգամն ըլլայ այդ երախտագիտութիւնը հանդէպ երկու սիրելի եւ ազգասէր հոգիներու՝ Տիար Մաղաք Պէրպէրեանի եւ Տիար Հրաչ Երուանդի, որոնք այնքան ազնուօրէն ծրարեցին եւ այնքան սիրով եւ ուժգնութեամբ կոչ ըրին Ամերիկահայ մեր պանդուխտ եղբայրներուն. եւ այդ նուիրական կոչին վրայ հարիւրաւոր եւ հաղաւոր հայ սրտեր մէկ սիրով, մէկ խանդով ողբերգեցան եւ քովէ քով բերին իրենց նուէրները: Այդ համախումբ ուժերու փոքրիկ սէնթերն էին որ միացած բարդուեցան, և 5000 տոլարի պատկանելի գումարով դնուեցաւ այս տողաշար մեքենան, ու ովկանոսներ կտրած հասաւ Մ. Ղազար, Ամերիկահայութեան նուէր՝ Մը-խիթարեան Մամուլին:

Անձանօթ չէ թէ ի՞նչ առիթով ծնունդ առաւ այդ նուիրատուութեան գաղափարը եւ ի՞նչպէս իրագործուեցաւ:

Մուրատ - Ռափայէլեան վարժարաններու հարիւրամեակն էր, որ իր նուիրական բնոյթին մէջ համազգային ձեւ ու շարժում ստանալով եւ դէպ ի Միութարայ

տունը դարձնելով ուշադրութիւնը ամբողջ Հայութեան՝ արթնցուց անոր սրտին մէջ ամէնէն խոր եւ ամէնէն զգայուն ըզգացումներ որոնք արտայայտուեցան շատ մը ձեւերով եւ հեռաւոր աշխարհներէ թեւեր առած թռան հասան Ս. Ղազար:

Այդ հարիւրամեակին մէջ նշանակելի նրբահայեցութեամբ ազգը տեսաւ ու նկատեց պարծանքով Լուսանորդն Միութարի տիպարն ու գործը. Հայ գրի, Հայ Մշակոյթի համար անոր տարած պայքարն ու յաղթանակները, որոնցմով լոյսի եկան մեր ոսկեղէն եւ արծաթի դարերու բոլոր փառքերն ու ծովացած հարստութիւնները, Հայ բարբառը՝ կրկին Հայկազեաններով, Զամբէան - Աւետիքեան - Բաղրատունեան քերականութիւններով, Բաղրատունեան - Հիւրմիւղեան հրաշակերտ թարգմանութիւններով, Հայ Պատմութիւնը՝ Զամբէանի անմահ եռահատորով, Հնախօսութիւնը՝ Ինճիճեանով, Տեղագրութիւնները՝ Ներսէսեանով ու Ալիշանով. եւ դեռ Աւերեաններու եւ Աւետիքեաններու կոթողները ի պարծանս եկեղեցւոյ: Ու անոնց հետ մէկտեղ յարուստիւնը մեր Նախնեաց գործերու երկար եւ պատկառելի շարքին՝ որ լոյս տեսաւ այս տպարանէն քրտինքով եւ զոհողութեամբ, եւ այդ ամէնը ջահ պէս փայլեցան ու ողողեցին Հայ աշխարհն ու Հայ ազգը ամբողջ: Հայ Վերածնունդն իրագործուած էր, շքեղ եւ փառաւոր. Սահակ - Մեսրոպ կենդանացած էին յան-

ձին Մխիթարայ, և Թարգմանչաց կաճա-
ռը՝ յանձին Մխիթարեան Միաբանու-
թեան:

Ահա այդ նկատողութիւնն էր որ ոգե-
ւորեց նախաձեռնարկ երկու մեծ հոգիներե-
րը, ու անոնց շունչով բոլոր ազնիւ սրտե-
րը որոնք ամէնքը մէկ, երախտագիտու-
թեան կոթող մը կանգնեցին Մեծին Մխի-
թարայ եւ իր ազգանուէր Տան, որ իր ե-
րանաշնորհ հիմնադրին շաւղով՝ Հայ մըտ-
քին ու սրտին լուսաւորութեան գործին
է փարած իր ամբողջ սրտով ու հոգեով:

Լուսանորոգն Մխիթարի Տան համար
ասկէ աւելի յարմարագոյն եւ լաւագոյն
նուէր չէր կարելի մտածուիլ. ինչ որ կար-
ծես երախտագիտական ցոյցին հետ կոչ
մէ մեզի՝ միշտ աւելի պինդ, միշտ աւելի
խանդով փարելու Հայ գրի պաշտամուն-
քին, քանի որ ցիրուցան թափառկոտ մեր
վիճակին մէջ Հայ ազգութեան հիմն ու
գոյութիւնը, իր երէկի, այսօրուան ու
վաղուան կեանքը՝ վերջ ի վերջոյ Հայ
գրի, Հայ լեզուի, եւ մէկ խօսքով Հայ մա-
մուլին վրայ կը յենու, միակ եւ ամենա-
զօր դէնք եւ զօրութիւն բոլոր ժամանակ-
ներու եւ բոլոր յեղափոխութեանց եւ բո-
լոր ճակատագրական պայքարներուն մէջ՝
որ մեր ազգին դիմաց պիտի ելլեն, եւ ո-
րոնց դէմ պիտի մնայ ան միշտ անվկանդ
եւ յաղթական:

(ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԱԿԱՆ ԽՕՍԲ ՊՐՆ. ԻԳՆԱՏ ՏԵՐ ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՈՒՐԵԱՆԻ)

Գերապայծառ Տէր եւ մեծարգոյ Հայրեր

Անհուն հրճուանքով կը մասնակցեմ տը-
պարանի առաջին Տողաչար մեքենային
բացման հանգէսին:

Մխիթարեան տպարանի քեֆնիք մասին
գործօն առաջնորդի հանգամանքով՝ շնոր-
հակալութիւն կը յայտնեմ Նոր Աշխարհի
ազնիւ հայերուն որոնք Մուրատ-Ռափա-
յէլեան վարժարաններու հարիւրամեակին
առթիւ իրենց մէջ հանգանակութիւն մը
ձեռնարկելով՝ փութացին այս գեղեցիկ
գործիքը նուիրել մեր տպարանին որ ան-
տարակոյս թեքնիկական ու տնտեսական

Երախտագիտութիւն խորին Միաբա-
նութեանս եւ մեր մամուլին կողմէն բոլոր
անոնց որ իրենց երախտագիտութեան եւ
սիրոյ լաւագոյն եւ սերտագոյն ցոյցը տը-
ւին՝ կերտելով իրենց եւ հայ գրին համար
յուշարձան մը պղնձէն աւելի տեւական:

Երանի՜ թէ ամէն հայ այս շնորհալի օ-
րինակին ներշնչումով ոգեւորուած՝ իր
բովանդակ ուշադրութիւնն եւ սիրտը Հայ
գրին ու Հայ մամուլին դարձնէր, եւ իր
լուծման նուիրագործէր միշտ ի փայլ եւ
ի պայծառութիւն Հայ լեզուին եւ Հայ մա-
մուլին, ուսկից լաւագոյն եւ սրբագոյն
նպատակի համար չի կրնար գործածուիլ
դրամը:

Թոյլ տուէք ինձ, Գերապայծառ Տէր եւ
Վեր. Հայրեր եւ սիրելի սաներ, որ այս
մեքենային մէջ՝ զարմանալի իր կազմով,
կարծես հոգեւոր ու կեսունակ՝ երախտա-
գէտ սիրով ողջունեմ նուիրատու սրտերը եւ
մանաւանդ անոնց պարագլուխ կանգնած
մեր սիրելի բարեկամները՝ Տիար Մաղաք
Պէրպէրեան եւ Տիար Հրաչ Երուանդ, այս
մեքենայի հնոցի հուրին մէջ տեսնեմ հու-
րը բոլոր Հայ սրտերու որ կը ձուլէ Հայ
տառը յանուն եւ ի պահպանութիւն մեր
սիրելի ազգին:

Կեցցէ՛ն մեր սիրելի բարեկամները,
կեցցէ՛ Հայ ազգը:

Ներկայ պայմաններուն համապատասխան
պիտի ծառայէ արագ մղում մը տալու
Հայ մշակոյթի դարաւոր պահպան Մը-
խիթարեան բեղուն գործունէութեան:

Այս բարերաստիկ առթիւ շնորհաւորու-
թիւններս կը յայտնեմ Զեզի, Գերապայ-
ծառ Արքահայր, եւ հոս ներկայ թէ բա-
ցակայ բոլոր միաբանակից Մեծարգոյ
Հայրերուն:

Մասնաւոր շնորհաւորութիւններս կը
յայտնեմ Տպարանի Տեսուչ Վեր. Հ. Տի-
մոթէոս Վ. ին որ այս մեքենային մինչեւ

հասնիլը, բացուիլը, տեղաւորուիլը եւ
նախնական փորձերը, եւ մինչեւ հանդի-
սաւոր այս ժամս, գործիքէն աւելի մե-
քենայ դարձաւ ու կապարի պէս հալեցաւ:

Զեմ զարմանար որ հիմա ոչ հալած վի-
ճակի մէջ զինքը մեր մէջ կը տեսնեմ,
վասն զի այս երեւոյթը յատուկ չէ միայն
իրեն, այլ ամբողջ Միաբանութեան յար-
գոյ անդամներուն որ Մխիթարայ դաս-
տիարակութեան ու գիտութեան դարաւոր
հնոցին մէջ ամէն օր հալելով՝ ազգին դա-
ւակներուն սրտին ու մտքին պերճախօս
գիր ու մատեան կը դառնան Ս. Ղազարէն
Վենետիկ, Փրանսա, Տաճկաստան, Սիւ-

րիա, եւ մինչեւ Փարաւոններու երկիրը:

Կը վերջացնեմ խօսքս՝ մաղթելով Մխի-
թարեան Միաբանութեան որ վերազար-
թուցիչ Մուսոլինիի հայասէր, արդարա-
դատ ու երջանիկ երկրին մէջ բարով գոր-
ծածէ ու մաշէ նաեւ ա'յս մեքենան, դարէ
դար մեր ապագայ սերունդներուն հաս-
ցնելով Մեսրոպեան այբուբենը, այդ պաշ-
տելի տառերուն մէջ խտացուցած Մխի-
թար Արքահայր ազնիւ հոգին եւ Ալիշանի
հայրենասիրական շունչը, որոնցմով ներ-
շնչուած հասնին մաքուր նկարագրի եւ
կորովի տէր հայեր՝ գրոց-բրոց, հայա-
խօս եւ միանդամայն հերոս:

ՏՈՂԱՇԱՐ ՄԵՔԵՆԱՆ

ՆՈՒԷՐ ՄԵՐ ԱՄԵՐԻԿԱԶԱՅ ԲԱՐԵԿԱՄԵՐՈՒՆ

Խոնջ է ցակատը մարդուն...

Սարերու պէս ըսպիտակ.

Դարեր... մինչեւ մըտքերուն

Կերտեց այս նոր արեգակ:

Ինչպէս արցունքը հողին

Կը հիւսէ նուրբ շքաքար

Դարով... ժայռի մը կուրծքին.

Այնքան դժուար շինուեցար:

Հաստու զանգուած անմուն,

Խորհուրդի պէս կանգներ ես.

Լոյսի տաճար, դու մարդուն

Հըսկայ կոթող հանճարին:

Լաքիւրիոյ մանուածոյ,

Առեղծուածի պէս մըքին,

Հին տիտաններ գիտութեան

Տեսէ՛դ պիտի ըզմայլին:

Աշխարհ մը մեծ խոկումի,

Վիհի պէս լուռ, անկեղեցի.

Հոն՝ մատներու հըպումին

Նոր լոյս, նոր կեանք կ'արթնան:

Հազար բեկոր մէկ մարմին,

Մարդուն հանճար կերտեց.

Եւ իր մըտքէն... հոգիէն

Մաս մը փռ մէջ ներշնչեց:

Մեծդի լաքեր, անիւներ

Կը գալարուին կաշեպիւղ.

Եւ շարժումով եռուգեո

Կը խաղաղի անշուքին:

Դարեւանդներ դէմ դէմի,

Որոնց կուրծքէն գերդ ջըրվէ՛ծ

Գ Ը Ր Ե Ր ձուլուած արծաթի,

Կը քաւալին փրփրադէ՛գ:

Կը բարձրանան ու կ'իջնեն

Երազի պէս յարափոխ,

Կարշնդ թելեր կը ձեւեն,

Պարունակներ արեւշող:

Շարժէ՛ մատներդ մեղմուր,

Լիսեռին շուրջ, գերդ մանեակ

Պիտի գըծուին լուսաւոր

Նախշուն գըծեր շանթարձակ:

Կ'ոգեկոչէ՛մ հանդիսիդ

Իմ նախնիքներս անհամար

Անոնց խոհերը վընիտ,

Դու փանդակէ ոսկետառ:

Շարժէ՛, բազուկ մոգական,

Թող շար ի շար ջըրվէ՛ծուին

Արծաթ ԳԸՐԵՐ ՄԵՍՐՈՊԵԱՆ

Բախտ հայուն, փառք հանճարին:

ձին Մխիթարայ, և Թարգմանչաց կաճա-
ռը՝ յանձին Մխիթարեան Միաբանու-
թեան:

Ահա այդ նկատողութիւնն էր որ ոգե-
ւորեց նախաձեռնարկ երկու մեծ հոգիներե-
րը, ու անոնց շունչով բոլոր ազնիւ սրտե-
րը որոնք ամէնքը մէկ, երախտագիտու-
թեան կոթող մը կանգնեցին Մեծին Մխի-
թարայ եւ իր ազգանուէր Տան, որ իր ե-
րանաշնորհ հիմնադրին շաւղով՝ Հայ մըտ-
քին ու սրտին լուսաւորութեան գործին
է փարած իր ամբողջ սրտով ու հոգեով:

Լուսանորոգն Մխիթարի Տան համար
ասկէ աւելի յարմարագոյն եւ լաւագոյն
նուէր չէր կարելի մտածուիլ. ինչ որ կար-
ծես երախտագիտական ցոյցին հետ կոչ
մէ մեզի՝ միշտ աւելի պինդ, միշտ աւելի
խանդով փարելու Հայ գրի պաշտամուն-
քին, քանի որ ցիրուցան թափառկոտ մեր
վիճակին մէջ Հայ ազգութեան հիմն ու
գոյութիւնը, իր երէկի, այսօրուան ու
վաղուան կեանքը՝ վերջ ի վերջոյ Հայ
գրի, Հայ լեզուի, եւ մէկ խօսքով Հայ մա-
մուլին վրայ կը յենու, միակ եւ ամենա-
զօր դէնք եւ զօրութիւն բոլոր ժամանակ-
ներու եւ բոլոր յեղափոխութեանց եւ բո-
լոր ճակատագրական պայքարներուն մէջ՝
որ մեր ազգին դիմաց պիտի ելլեն, եւ ո-
րոնց դէմ պիտի մնայ ան միշտ անվկանդ
եւ յաղթական:

(ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԱԿԱՆ ԽՕՍԲ ՊՐՆ. ԻԳՆԱՏ ՏԵՐ ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՈՒՐԵԱՆԻ)

Գերապայծառ Տէր եւ մեծարգոյ Հայրեր

Անհուն հրճուանքով կը մասնակցեմ տը-
պարանի առաջին Տողաչար մեքենային
բացման հանգէսին:

Մխիթարեան տպարանի քեֆնիք մասին
գործօն առաջնորդի հանգամանքով՝ շնոր-
հակալութիւն կը յայտնեմ Նոր Աշխարհի
ազնիւ հայերուն որոնք Մուրատ-Ռափա-
յէլեան վարժարաններու հարիւրամեակին
առթիւ իրենց մէջ հանգանակութիւն մը
ձեռնարկելով՝ փութացին այս գեղեցիկ
գործիքը նուիրել մեր տպարանին որ ան-
տարակոյս թեքնիկական ու տնտեսական

Երախտագիտութիւն խորին Միաբա-
նութեանս եւ մեր մամուլին կողմէն բոլոր
անոնց որ իրենց երախտագիտութեան եւ
սիրոյ լաւագոյն եւ սերտագոյն ցոյցը տը-
ւին՝ կերտելով իրենց եւ հայ գրին համար
յուշարձան մը պղնձէն աւելի տեւական:

Երանի՜ թէ ամէն հայ այս շնորհալի օ-
րինակին ներշնչումով ոգեւորուած՝ իր
բովանդակ ուշադրութիւնն եւ սիրտը Հայ
գրին ու Հայ մամուլին դարձնէր, եւ իր
լուծման նուիրագործէր միշտ ի փայլ եւ
ի պայծառութիւն Հայ լեզուին եւ Հայ մա-
մուլին, ուսկից լաւագոյն եւ սրբագոյն
նպատակի համար չի կրնար գործածուիլ
դրամը:

Թոյլ տուէք ինձ, Գերապայծառ Տէր եւ
Վեր. Հայրեր եւ սիրելի սաներ, որ այս
մեքենային մէջ՝ զարմանալի իր կազմով,
կարծես հոգեւոր ու կենսունակ՝ երախտա-
գէտ սիրով ողջունեմ նուիրատու սրտերը եւ
մանաւանդ անոնց պարագլուխ կանգնած
մեր սիրելի բարեկամները՝ Տիար Մաղաք
Պէրպէրեան եւ Տիար Հրաչ Երուանդ, այս
մեքենայի հնոցի հուրին մէջ տեսնեմ հու-
րը բոլոր Հայ սրտերու որ կը ձուլէ Հայ
տառը յանուն եւ ի պահպանութիւն մեր
սիրելի ազգին:

Կեցցե՛ն մեր սիրելի բարեկամները,
կեցցե՛ Հայ ազգը:

Ներկայ պայմաններուն համապատասխան
պիտի ծառայէ արագ մղում մը տալու
Հայ մշակոյթի դարաւոր պահպան Մը-
խիթարեան բեղուն գործունէութեան:

Այս բարերաստիկ առթիւ շնորհաւորու-
թիւններս կը յայտնեմ Զեզի, Գերապայ-
ծառ Արքահայր, եւ հոս ներկայ թէ բա-
ցակայ բոլոր միաբանակից Մեծարգոյ
Հայրերուն:

Մասնաւոր շնորհաւորութիւններս կը
յայտնեմ Տպարանի Տեսուչ Վեր. Հ. Տի-
մոթէոս Վ. ին որ այս մեքենային մինչեւ

հասնիլը, բացուիլը, տեղաւորուիլը եւ
նախնական փորձերը, եւ մինչեւ հանդի-
սաւոր այս ժամս, գործիքէն աւելի մե-
քենայ դարձաւ ու կապարի պէս հալեցաւ:

Զեմ զարմանար որ հիմա ոչ հալած վի-
ճակի մէջ զինքը մեր մէջ կը տեսնեմ,
վասն զի այս երեւոյթը յատուկ չէ միայն
իրեն, այլ ամբողջ Միաբանութեան յար-
գոյ անդամներուն որ Մխիթարայ դաս-
տիարակութեան ու գիտութեան դարաւոր
հնոցին մէջ ամէն օր հալելով՝ ազգին դա-
ւակներուն սրտին ու մտքին պերճախօս
գիր ու մատեան կը դառնան Ս. Ղազարէն
Վենետիկ, Փրանսա, Տաճկաստան, Սիւ-

րիա, եւ մինչեւ Փարաւոններու երկիրը:

Կը վերջացնեմ խօսքս՝ մաղթելով Մխի-
թարեան Միաբանութեան որ վերազար-
թուցիչ Մուսոլինիի հայասէր, արդարա-
դատ ու երջանիկ երկրին մէջ բարով գոր-
ծածէ ու մաշէ նաեւ ա՛յս մեքենան, դարէ
դար մեր ապագայ սերունդներուն հաս-
ցնելով Մեսրոպեան այբուբենը, այդ պաշ-
տելի տառերուն մէջ խտացուցած Մխի-
թար Արքահայր ազնիւ հոգին եւ Ալիշանի
հայրենասիրական շունչը, որոնցմով ներ-
շնչուած հասնին մաքուր նկարագրի եւ
կորովի տէր հայեր՝ գրոց-բրոց, հայա-
խօս եւ միանգամայն հերոս:

ՏՈՂԱՇԱՐ ՄԵՔԵՆԱՆ

ՆՈՒԷՐ ՄԵՐ ԱՄԵՐԻԿԱԶԱՅ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

Խոնջ է ցակատը մարդուն...

Սարերու պէս ըսպիտակ.

Դարեր... մինչեւ մըտքերուն

Կերտեց այս նոր արեգակ:

Ինչպէս արցունքը հողին

Կը հիւսէ նուրբ շքաւաք

Դարով... ժայռի մը կուրծքին.

Այնքան դժուար շինուեցար:

Հաստու զանգուած անմուն,

Խորհուրդի պէս կանգներ ես.

Լոյսի տաճար, դու մարդուն

Հըսկայ կոթող հանճարին:

Լաքիւրիոյ մանուածոյ,

Առեղծուածի պէս մըքին,

Հին տիտաններ գիտութեան

Տեսէ՛դ պիտի ըզմայլին:

Աշխարհ մը մեծ խոկումի,

Վիհի պէս լուռ, անկեղան.

Հոն՝ մատներու հըպումին

Նոր լոյս, նոր կեանք կ'արթնան:

Հազար բեկոր մէկ մարմին,

Մարդուն հանճար կերտեց.

Եւ իր մըտքէն... հոգիէն

Մաս մը փռ մէջ ներշնչեց:

Մեծդի լաքեր, անիւներ

Կը գալարուին կաշեպինդ.

Եւ շարժումով եռուգեո

Կը խաղաղի անշուքին:

Դարեւանդներ դէմ դէմի,

Որոնց կուրծքէն գերդ ջըրվէժ

Գ Ը Ր Ե Ր ձուլուած արծաթի,

Կը քաւալին փրփրադէգ:

Կը բարձրանան ու կ'իջնեն

Երազի պէս յարափոխ,

Կարշնդ թւեր կը ձեւեն,

Պարունակներ արեւշող:

Շարժէ՛ մատներդ մեղմուր,

Լիսեռին շուրջ, գերդ մանեակ

Պիտի գըծուին լուսաւոր

Նախշուն գըծեր շանքարձակ:

Կ'ոգեկոչէ՛մ հանդիսիդ

Իմ նախնիքներս անհամար

Անոնց խոհերը վընիտ,

Դու փանդակէ ոսկետառ:

Շարժէ՛, բազուկ մոգական,

Թող շար ի շար ջըրվէժուին

Արծաթ ԳԸՐԵՐ ՄԵՍՐՈՊԵԱՆ

Բախտ հայուն, փառք հանճարին:

Ի ՆԱԽԱԿԱՏԻՍ ՏՈՂԱՇԱՐ ՄԵՔԵՆԱՅԻՆ

Տ Ա Ղ

Սուտ են հրմայֆ դից եւ քաջաց, ցընորֆ եւ շունչ մուսայից.
Ըգհանմա՛րն աստուածեղէն փըչեալ ի մարդ առէ՛ք ինձ յերգ,
Ոյր ի քըռիչ ե՛ւ ժամանակ ե՛ւ անջըրպետֆ յաւերժականֆ
Յական քըք-եյ ըսպառին յարարչութիւն նորատեսիլ:

Որ ընդ օդս յերկինս ի վեր կազմեաց իւր քեւս երագատոյր
Յալս անդընդոց էջ խորասոյգ սաստեալ անգուսպ տարերց բնութեան,
Փոխանակ վաստակաբեկ մատանց յերկունս կուտենքերգեան՝
Նո՛ր հաստատութեան կազմեաց գործի հաննարաւոր:

Յերագ հըպումն ի գիր մատանց՝ անդէն ջըրվէժ առ ջըրվէժ
Մայրատառից հոսի բանակ, ի հնոց դիմէ լոյծ մետաղին,
Դրոշմէ գպատկեր, դառնայ ընդ փոյթ ուր սեփականն է իւր դադար,
Մինչ ի լոյս գան աստանօր նորածոյլ տողֆ գեղեցկատիպ:

Տեսէֆ աստ գի՛ր գեղեցիկ շունչ եւ ոգի եւ օրինակ
Բարւոյն ագդեալ յերկնից ի սիրտ մահկանացուացն անմահացեալ.
Յանո՛ւն Մըխիթարայ եւ Մուրատայ – Ռափայելի
Խոնարհին միտֆ, եւ վառի սիրտ, եւ ձեռն ի ձեռն տան հայորդիֆ:

Ողջո՛յն սիրապատար որոց յափունդ Անդրատուանտան,
Հայկայ սերունդֆ քաջարիֆ, Հարց դպրութեան նախանձաւորֆ,
Գեղեցիկ նըւիրանցդ ահա յաւերժ յուշարձան պերն
Կանգնի յանուն ձեր ի Տան՝ ուր սրբութիւնֆ են Ագգիս:

Լուսանորոգ Մըխիթարայ որդիֆ ի պար եւ ի հանդէս,
Նաւակատիս կազմեալ չըֆնաղ մեֆեմայիս Տողաշար,
Երախտաւո՛րֆ, դրոշմեմֆ անջինջ գանուանդ ի գիր ոսկեղէն,
Յօրհնիս երկնից եւ Հայրենեաց, դարուց ի դարս անանցական:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՐՁԱԳԱՆԳ

Հ. Մ. Ճ. – Հայկազեան բառարանի
հարկերամեակը Սեւրի Մուրատեան
վարժարանին մէջ 319

Յ Ա Ի Ե Լ Ո Ի Ա Ծ

Հանդիսաւոր նաւակատիք Միւր-
թարեան Տղարանի առաջին Տողաշար
մեքենային՝ նուիրուած Ամերիկահայ
դպրութի կողմէն (բանախօսութիւն-
ներ եւ ոտանաւորներ) 321-328

ECHOS ARMÉNIENS

P. M. Dj. — La célébration du
centenaire du grand dictionnaire
Arménien « Haykazean » au Collè-
ge Arménien « Moorat » à Sèvres . 319
SUPPLEMENT

Inauguration solennelle de la pre-
mière Lynotype hommage de la Co-
lonie Arménienne des Etats Units
d'Amérique à l'Imprimerie de St.
Lazare (Discours et poésies) . 321-328

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱԾ ԵՆՔ

- Ն. Աղբալեան. – Բանասէրի յուշագիրը. ԺԱ. պրակ. Պէյրուիթ, 1938, դ. Փր. 1
Մ. Իշխան. – Կրակը (քերթուածներ), տպ. «Արար» Պէյրուիթ, 1938, էջ 96
դ. Փր. 10
Յ. Օշական. – Ստեփանոս Սիւնեցի. քնարախաղ Միջին դարէն. վեց պատկեր.
տպ. «Արար» Թուփայեան Եղր. 1938, էջ 128
Արմէն Անոյշ. – Սրտերու երգը. տպ. «Արեւելք», Պէյրուիթ, 1938, էջ 76,
դ. 40 Ա. Դ.
Ժագ Ս. Յակոբեան. – Գաղտնի ճամբան (քերթուածներ) տպ. «Գալֆա»,
Գահիրէ, 1938, էջ 92, դ. Փր. 15
Խաչիկ Թաշնեան. – Կարճ օրերէս (քերթուածներ). հր. Պոսթրնի հայրենակ-
ցական միութեան. տպ. «Հայրենիք», Պոսթրն, 1937, էջ 94, դ. 50 սէնթ.
Օ. Զարմուհի. – Ածու. (դպրոցական արտասանութիւններ) տպ. «Ռահվի-
րայ», Սոֆիա, 1938, էջ 32. դ. 3 Փր.
Արշամ Տատրեան. – Բանաստեղծին ձայնը. պարբերադիրք մտածման, քնն-
նադատութեան եւ գրականութեան. հտ. Ա. տպ. Սահակ-Մեսրոպ, Գա-
հիրէ, էջ 64, դ. 5 Ե. Դ.
Ե. Օտեան. – Ընկեր Փանջուռի ի Յապլվար եւ Վասպուրական. ծաղրանկարեց
Այ. Սարուխան. տպ. Սահակ-Մեսրոպ, Գահիրէ, 1938, էջ 248, դ. \$ 2-6
Խաչիկ Մարկոսեան. – Տրոփուսներ (քերթուածներ եւ արձակ էջեր). տպ.
Նիւ Եորք, 1938, էջ 64, դ. 50 Սէնթ.
Մկրտիչ Անդրանիկ. – Բարիկ եւ Յուզահանդէս. տպ. Ա. Ստեփանեան, Ա-
ղեքսանդրիա, 1938, էջ 84, դ. 5 Ե. Դ.
Հ. Ամիրեան. – Ընդհանուր պատմութիւն. արդի դարեր եւ ժամանակակից
չըջան. պատկերադարձ եւ քարտիսաւոր. նախակրթ. կարգերու համար.
Բ. դիրք, տպ. «Յուսարեր» Գահիրէ, 1937, էջ 269, դ. 15 Ե. Դ.
Հ. Ամիրեան. – Աշխարհագրութիւն պատկերադարձ եւ քարտիսաւոր. տար-
րական Ա. եւ Բ. տարի. տպ. Սահակ-Մեսրոպ. Գահիրէ, 1937, էջ 100,
դ. 8 Ե. Դ.
Հ. Ամիրեան. – Աշխարհագրութիւն պատկերադարձ եւ քարտիսաւոր. միջին
դասարանացք. Ա. եւ Բ. տարի. տպ. Գահիրէ, 1938, էջ 116, դ. 10 Ե. Դ.
Եղ. Կիւրեղ Կարմեցի. – Աղաչխարութեան սղի. հովուական թուղթ Մեծ պա-
հոց առթիւ. տպ. Աթէնք, 1938, էջ 32
Թ. Ագատեան-Մարտիրոս Գօշուկեան. – Արմաղան. Թուրքիոյ հանրապետու-
թեան 15 ամեակի տոթիւ 1923-1938. տպ. Կիւթէմպէրի. Կ. Ն. Մալա-
ճեան, Իսթանպուլ, 1938, էջ 80, «Մշակոյթ» հր. Թ. 8 դ. 1 Տոլար.